

POSŁUSZEŃSTWO KAPŁAŃSKIE W ŚWIETLE NAUKI SOBORU WATYKAŃSKIEGO II

WPROWADZENIE

Posłuszeństwo kapłańskie jest jedną z najdelikatniejszych kwestii, ponieważ dotyczy czegoś najistotniejszego w człowieku - wolności. Tylko w klimacie wolności człowiek jest zdolny do słuchania w pełnym tego słowa znaczeniu, gdyż poza wolnością, wszystkie czynności spełniane przez kapłana mają wymiar odruchów mechanicznych. *Posłuszeństwo rzeczywiście musi być ludzkie, tj. właściwe człowiekowi, który jest bytem rozumnym, obdarzonym intelektem i wolną wolą; który przeto pojmując intelektualnie i dobrowolnie, pragnie działać po ludzku. Proste i zewnętrzne wykonanie rozkazu, nieprzyjęte świadomie i dobrowolnie, nie ma znaczenia i wartości, nie jest cnotą i doskonałością. Takie czysto zewnętrzne i pasywne podporządkowanie woli innych upokarza człowieka i nie jest godne osoby ludzkiej*¹.

W obecnej analizie dotyczącej posłuszeństwa kapłańskiego nie chcemy czynić kazuistyki, ale pragniemy przeprowadzić krótką refleksję teologiczną w świetle tajemnicy Chrystusa i Magisterium Kościoła, która przyczyniłaby się do kapłańskiego sposobu podejmowania posłuszeństwa.

I. NIEKTÓRE PRZESŁANKI ANTROPOLOGICZNE DOTYCZĄCE POSŁUSZEŃSTWA

1.1. Człowiek - istota dialogalna

Człowiek, jako stworzenie Boże, od swego początku jest powołany do dialogu ze Stwórcą: *istnieje bowiem tylko dlatego, że Bóg stworzył go z miłości i wciąż z miłości zachowuje, a żyje w pełni wedle prawdy, gdy dobrowolnie uznaje ową miłość i powierza się swemu Stwórcy*². Kiedy ta relacja zostaje złamana przez człowieka, staje się on więźniem samego siebie (Rz 6,6; 7,14.23; 8,15; Gal 5,18). Powołaniem człowieka jest "być w Drugim" (1 Kor 7,15.24; Gal 5,13; 1 Tes 4,7; Hbr 3,1; 1 P 1,15; 3,18).

1.2. Człowiek - istota otwarta na prawdę transcendentną

*Sensowność rzeczywistości tłumaczy się jedynie przez Boga jako ostateczną przyczynę sprawczą świata*³. Prawda bytu ludzkiego tłumaczy się adekwatnie dopiero poprzez odwołanie się do Prawdy najwyższej. Bóg jest Stwórcą człowieka (Rdz 1,27), dla

tego człowiek otwarty jest na Prawdę i tylko w klimacie prawdy zachowuje swoją integralność. Podstawowym więc obowiązkiem człowieka jest wierność wobec prawdy: odkrytej i akceptowanej wewnętrznie. Nawołuje do tego soborowa "Deklaracja o wolności religijnej": *Z racji godności swojej wszyscy ludzie, ponieważ są osobami, czyli istotami wyposażonymi w rozum i wolną wolę, a tym samym w osobistą odpowiedzialność, nagłeni są własną swą naturą, a także obowiązani moralnie do szukania prawdy, przede wszystkim w dziedzinie religii. Obowiązani są też trwać przy poznanej prawdzie i całe swoje życie układać według wymagań prawdy* ⁴.

1.3. Afirmacja samego siebie

Najkosztowniejszym darem danym człowiekowi przez Boga jest wolność. Nie jest ona "swobodą czynienia wszystkiego, co tylko się podoba, w tym także i zła", lecz "częstką ludzkiej natury, uzdolnionej do rozumnego wyboru" ⁵. Stąd też decydowanie i samokierowanie jest w zasięgu realnych możliwości człowieka. Tak rozumiana wolność może być doskonałona; staje się więc powołaniem człowieka. Oba te znaczenia pojęcia wolności łączy "Konstytucja duszpasterska o Kościele w świecie współczesnym". Czytamy w niej: *Godność człowieka wymaga, aby działał ze świadomego i wolnego wyboru, to znaczy osobowo, od wewnątrz pouczony i naprowadzony, a nie pod wpływem ślepego popędu wewnętrznego lub też zgola przymusu zewnętrznego. Taką zaś wolność zdobywa człowiek, gdy uwalniając się od wszelkiej niewoli namiętności, dąży do swego celu drogą wolnego wyboru dobra oraz zapewnia sobie skutecznie i pilnie odpowiednie pomoce. Wolność ludzka, zraniona grzechem, jedynie z pomocą łaski Bożej może to nastawienie ku Bogu uczynić w pełni skutecznym* ⁶.

Tylko w tak pojętej wolności człowiek jest zdolny do słuchania, tj. zaakceptowania siebie samego i odpowiedzenia na ostateczną rację swojego bytu. Słuchać, znaczy potwierdzić prawdę w ramach swojej egzystencji. W tej sytuacji każdy pojedynczy akt posłuszeństwa człowieka jest wyrazem jego powołania do prawdy, wolności i dialogu z Bogiem i z ludźmi.

1.4. Człowiek w relacji historycznej

Przez swój społeczny charakter człowiek realizuje wolność w historii, której celowość została ustalona w "punkcie wyjścia" Każdy akt posłuszeństwa, ogólnie biorąc, pozwala człowiekowi trwać na "słusznej drodze historii". Kiedy człowiek gubi sens posłuszeństwa, historia ludzka staje się labiryntem autodestruktywnym. Bóg jednak ubarwił historię szkicem Miłości i Łaski wzywającej człowieka do doskonałości i posłuszeństwo w tej sytuacji byłoby odpowiedzią na to "Boże wyjście"

2. POSŁUSZEŃSTWO CHRYSTUSA - WZÓR POSŁUSZEŃSTWA KAPŁAŃSKIEGO

2.1. Posłuszeństwo Chrystusa w historii zbawienia

Gdy nadeszła pełnia czasu, zesłał Bóg Syna swego, narodzonego z niewiasty... (Gal 4,4). Natomiast w Hbr 1,2 czytamy: *...w tych ostatecznych dniach przemówił (Bóg) do nas przez Syna. Posłuszeństwo Chrystusa ujednocila historię zbawienia. Poza nią jest niemożliwe zrozumieć postawę posłuszeństwa Syna Ojcu. Przez posłuszeństwo Chrystus rekonstruował drogę, którą człowiek zniszczył przez swoje nieposłuszeństwo, oddalając się przez to od miłosego planu Boga Ojca wobec niego samego. Święty Paweł wspomina: ...jak przez nieposłuszeństwo jednego człowieka wszyscy stali się grzesznikami, tak przez posłuszeństwo Jednego wszyscy staną się sprawiedliwymi* (Rz 5,19).

Chrystus odbudował historię ludzką dotykając najgłębszych pokładów ludzkiego upadku i dał jej pierwotny sens: historia człowieka żyjącego w przymierzu dialogalnym z Bogiem. Przez swoją postawę posłuszeństwa Chrystus jest "tak" Boga wobec swoich obietnic (2 Kor 1,20). On jest gwarantem wierności Boga danemu przymierzu i jest Tym, który wprowadza człowieka na płaszczyznę Bożej przyjaźni.

2.2. Posłuszeństwo Chrystusa - postawa synowska i wierna wobec misji Ojca

W momencie Wcielenia - akt posłuszeństwa - rozpoczyna się misja kapłańska Chrystusa. *Przedo przychodząc na świat, mówi: Ofiary ani daru nie chciałeś, aleś Mi utworzył ciało; całopalenia i ofiary za grzech nie podobały się Tobie. Wtedy rzekłem: Oto idę - w zwoju księgi napisano o Mnie - abym spełniał wolę Twoją, Boże... Następnie powiedział: Oto idę, abym spełniał wolę Twoją... na mocy tej woli uświęceni jesteśmy przez ofiarę ciała Jezusa Chrystusa raz na zawsze* (Hbr 10,5-7,10).

Chrystus-Kapłan przyszedł na świat, aby wypełnić wolę Ojca. Kapłan-Posłuszny, ponieważ na pierwszym miejscu jest Syn-Posłuszny woli Ojca. *A chociaż był Synem, nauczył się posłuszeństwa...* (Hbr 5,8). Synowska postawa Jezusa w posłuszeństwie nadaje sens postawie kapłańskiej Chrystusa.

Obie te postawy w szczególny sposób uwidaczniają się w posłuszeństwie misji Ojca. *Czy nie wiedzieliście, że powinienem być w tym, co należy do mego Ojca?* (Łk 2,49). Posłuszeństwo synowskie będzie zawsze posłuszeństwem wiernym, wolnym i współodpowiedzialnym wobec woli Tego, który Go wysłał, nawet wówczas, kiedy wola jest bolesna. *Ojczy, jeśli chcesz, zabierz ode Mnie ten kielich. Jednak nie moja wola, lecz Twoja niech się stanie* (Łk 22,42).

2.3. Posłuszeństwo Chrystusa-Kapłana w tajemnicy paschalnej

...Uniżył samego siebie, stawszy się posłusznym aż do śmierci - i to śmierci krzyżowej (Flp 2,8). Posłuszeństwo kapłańskie niesie w sobie znak ofiarniczego oddania. To posłuszeństwo ofiarne zakorzenia się w posłuszeństwie-służbie. Wielka postawa służebna Chrystusa-Kapłana manifestuje się w fakcie, że uczynił On ze swojego życia ofiarę: *Nie tak będzie u was. Lecz kto by między wami chciał się stać wielkim, niech będzie waszym sługą. A kto by chciał być pierwszym między wami, niech będzie niewolnikiem waszym, na wzór Syna Człowieczego, który nie przyszedł, aby Mu służyło, lecz aby służyć i dać swoje życie na okup za wielu* (Mt 20,26-28).

Ta sama idea została wyrażona przez świętego Jana Ewangelistę w scenie umycia nóg Apostołom przez Chrystusa: *Jezus wiedząc, że Ojciec dał Mu wszystko w ręce oraz że od Boga wyszedł i do Boga idzie, wstał od wieczerzy i złożył szaty. A wzięwszy prześcieradło nim się przepasał. Potem nalał wody do miednicy. I zaczął umywać uczniom nogi i ocierać prześcieradłem, którym był przepasany* (J 13,3-5).

Posłuszeństwo Chrystusa-Kapłana w tajemnicy paschalnej jest służbą. Ta służba charakteryzuje całe działanie zbawcze najwyższego i wiecznego kapłana Nowego Testamentu. Przez nią Chrystus staje się błogosławieństwem Ojca w Duchu: *A takimi byli niektórzy z was. Lecz zostaliście obmyci, uświęceni i usprawiedliwieni w imię Pana naszego Jezusa Chrystusa i przez Ducha Boga naszego* (1 Kor 6,11).

2.4. Misja pastoralna Chrystusa-Kapłana

Misja Chrystusa ma zawsze odniesienie do nas. Jego posłuszne działanie jest owocem troski pastoralnej Ojca. Chrystus jest Dobrym pasterzem, który wychodzi na poszukiwanie "zagubionej owcy" (Mt 18,12) i okazuje jej litość, ponieważ "jest znękana i porzucona, jak owca nie mająca pasterza" (Mt 9,36). Tajemnicę posłuszeństwa kapłań-

skiego Chrystusa obrazuje przypowieść o Dobrym pasterzu. Ta przypowieść również może posłużyć jako tekst programowy dla zrozumienia posłuszeństwa każdego kapłana Nowego Testamentu:

POŚLUSZEŃSTWO - WYŚLANIE - MISJA

Ja przyszedłem po to, aby owce miały życie i miały je w obfitości.

Dobry pasterz daje życie swoje za owce.

TROSKA PASTORALNA

POSTAWA OFIARNICZA

Dlatego miłuje mnie Ojciec,

bo ja życie moje oddaję, aby je potem znów odzyskać.

POŚLUSZEŃSTWO JAKO AKT WOLNY

Nikt mi go nie zabiera,

lecz Ja od siebie je oddaję. Mam moc je oddać i mam moc je znów odzyskać.

WIERNOŚĆ POWIERZONEJ MISJI

Taki rozkaz otrzymałem od mojego Ojca” (J 10,10-11;17-18).

3. KOŚCIÓŁ POŚLUSZNY CZYNNOŚCI ZBAWCZEJ CHRYSYTA PANA

3.1. Kościół, Lud Boży, obdarowany i wysłany do świata.

Kościół jest Ludem Nowego Przymierza, który narodził się z tajemnicy paschalnej Chrystusa (posłuszeństwo ofiarnicze) i pielgrzymuje przez świat na spotkanie z Panem⁷. Ten Kościół, ”wyposażony w dary swego Założyciela”, otrzymał misję ”głoszenia i krzewienia Królestwa Chrystusowego i Bożego wśród wszystkich narodów”, aby być w świecie ”uniwersalnym sakramentem zbawienia” i ”aby w Nim ludzie tworzyli jedną rodzinę i jeden Lud Boży”⁸. Głową tego Kościoła jest Chrystus, który Go miłuje jak swoją oblubienicę; ”sam zaś Kościół poddany jest Głowie swojej”, okazując Jej wierność, która jest wiernością Oblubienicy zjednoczonej z Oblubieńcem nierozzerwalnym węzłem⁹.

Każdy kapłan w Kościele jest przede wszystkim synem Kościoła, którego słuca i któremu służy z synowskim oddaniem. Nasze oddanie Kościołowi otrzyma swoją ostateczną postać przez nasze ”czucie z Kościołem”, czy według wyrażenia preferowanego przez P. Congar, przez nasze ”czucie w Kościele”¹⁰.

3.2. Służba hierarchiczna w Kościele

Chrystus chciał, aby Jego pośrednictwo kapłańskie jako ”pierwsze wysłanie” na ten świat przez Ojca, - aby służyć ludziom (funkcja królewska), przekazując im Słowo (funkcja profetyczna) i poświęcając siebie samego i całe swoje życie dla ich zbawienia (funkcja kapłańska), chcąc doprowadzić ich w ten sposób do Ojca - zostało objawione i przekazane ludziom w formie ludzkiej i widzialnej, tj. w formie sakramentalnej, której podstawą jest fundamentalne prawo Wcielenia wyrażające się w tym, że ”Słowo zamieszkało między nami” (J 1,14) i stało się ”Światłością i Życiem ludzi” (J 3,15; 17,2; 11,25; 14,6; 1 J 1,1)¹¹. Dlatego ”założył Kościół, postawszy apostołów, tak jak sam został postany przez Ojca”¹². Ten Kościół, organicznie ustanowiony jako ”wspólnota w Duchu Świętym i ministerstwo hierarchiczne”, partycypuje w różny sposób, dzięki darom Ducha Świętego, funkcje Chrystusa Kapłana, Proroka i Króla, aby spełnić misję zbawienia. Wszystkie charyzmaty i posługi w Kościele są ”rozdawane ku budowaniu Ciała Chrystusowego”¹³. Tak więc kapłaństwo hierarchiczne nie istnieje samo dla sie-

bie, lecz w służbie Ludowi Bożemu i misji zbawczej Chrystusa i dlatego tylko w Kościele ma sens wszelka czynność kapłańska.

4. POSŁUSZEŃSTWO KAPŁAŃSKIE W ŚWIETLE TAJEMNICY CHRYSYTA I KOŚCIOŁA

4.1. Posłuszeństwo kapłańskie jako wysłanie

W "Dekrecie o posłudze i życiu kapłanów" czytamy, że *prezbiterów konsekruje Bóg przez posługę biskupa, by stawszy się w specjalny sposób uczestnikami kapłaństwa Chrystusowego, w sprawowaniu świętych czynności działali jako słudzy Tego, który w liturgii wykonuje stale dla nas swój urząd kapłański przez swego Ducha*¹⁴. Stąd też biskup nie jest źródłem darów, które kapłan otrzymuje w sakramencie kapłaństwa, lecz "instrumentem Chrystusa" w przekazywaniu kapłanowi stopnia prezbiteralnego kapłaństwa Chrystusa¹⁵. Powyższy tekst nie wskazuje wyraźnie na źródło posłuszeństwa kapłańskiego. Przeciwnie, można przypuszczać nawet, że niezależność kapłanów od biskupa wpływa właśnie z kapłaństwa. Kapłani są rzeczywiście konsekrowani przez Boga, mają łaskę Ducha Świętego, uczestniczą w autorytecie Chrystusa i Apostołów, *mają władze, chociaż nie jednakowo wielkie, ale paralelne i niezależne w ich źródle, od tych biskupa*¹⁶. W tej sytuacji wydaje się, jakoby posłuszeństwo kapłańskie zostało zredukowane do czysto zewnętrznej harmonii; sytuacja społeczna żąda koordynacji i podporządkowania wszystkich stopni kapłaństwa hierarchicznego.

Sobór jednak rozwiązuje tę wątpliwość w serii tekstów, które traktują o wspólnocie, a zarazem o zależności między kapłanem a biskupem, zakorzenionych w samej naturze prezbiteratu. Powtarza Sobór, że *kapłani chociaż są zależni od biskupów w wykonywaniu swej władzy, to jednak są konsekrowani, aby byli współpracownikami stanu biskupiego, jako niezbędni pomocnicy i doradcy w posłudze i obowiązku nauczania, uświęcania i rządzenia Ludem Bożym*¹⁷.

W naszej kwestii szczególne znaczenie ma tekst z "Dekretu o posłudze i życiu kapłanów", który mówi, że posłuszeństwo kapłańskie opiera się na samym uczestnictwie w posłudze biskupiej, które zostaje udzielone prezbiterom przez sakrament kapłaństwa i misję kanoniczną¹⁸. Nie jest to uczestnictwo jakiegokolwiek, lecz uczestnictwo, które w samym źródle jest hierarchiczne. W tym tkwi radykalny motyw posłuszeństwa kapłańskiego: sakrament kapłaństwa jest udzielany kapłanowi, aby był współpracownikiem biskupa¹⁹.

Już w sakramentalnym akcie Świeceń kapłan wchodzi w stan subordynacji, ponieważ taki charakter ma natura Prezbiteratu. Obietnica posłuszeństwa, wyrażona przez kapłana w momencie Świeceń, jest tylko publicznym uznaniem już istniejącej jurysdykcji biskupa, która się tłumaczy naturą Prezbiteratu. Obietnica ta jest ujęciem sumienia kapłana w przypadku posłuszeństwa już obowiązującego²⁰. W tej sytuacji posłuszeństwo przekształca się w akt wysłania ze strony Kościoła i wprowadza kapłana w misję ewangelizacyjną, powierzoną Kościołowi przez Chrystusa: *Idźcie więc i nauczajcie wszystkie narody* (Mt 28,19).

4.2. Posłuszeństwo w kontekście wspólnoty eklezjalnej

Kościół, Mistyczne Ciało Chrystusa, przedstawia się również jako wspólnota; wspólnota hierarchiczna według wymiaru wertykalnego i wspólnota braterska według wymiaru horyzontalnego²¹. W momencie świeceń kapłan zostaje włączony ontologicznie w wymiar wertykalny wspólnoty eklezjalnej, stając się jednocześnie znakiem jedności Kościoła. *Jakiegokolwiek byłoby różnicowanie w Kościele, różnicowanie kulturalne pa-*

sterzy i wiernych, rozmaitych powołań, wymiarów personalnych, nigdy nie trzeba zapominać, że wszyscy jesteśmy kimś jednym w Jezusie Chrystusie, włączeni jako członki dla specyficznych zadań w Kościele. Kiedy wchodzi w grę ta jedność, każdy egoizm musi upaść; ta jedność raz na zawsze pozostała odkupiona krwią Chrystusa ²².

4.2.1. Wspólnota przez pryzmat kapłaństwa

4.2.1.1. Jedność z biskupem

Sobór podkreśla, że posłuszeństwo kapłańskie trzeba widzieć i rozpatrywać, pozostając wierny intencji Chrystusa, w ramach wspólnoty eklezjalnej, której źródłem jest sam Chrystus ze swoim powołaniem. *Chrystus, którego Ojciec uświęcił i posłał na świat, uczestnikami swego uświęcenia i posłannictwa uczynił, za pośrednictwem swoich Apostołów, ich następców, to znaczy biskupów; oni zaś w sposób prawomocny przekazali zadania swego urzędu w różnym stopniu różnym jednostkom w Kościele* ²³. Nie tylko powołanie Chrystusa jest ogniwem wspólnoty między biskupem a kapłanami, lecz również uczestnictwo w tym samym kapłaństwie i posłudze Chrystusa oraz jedność konsekracji i misji. One to wymagają ze strony kapłanów hierarchicznej łączności ze stanem biskupim ²⁴.

Ogniwem fundamentalnym wspólnoty eklezjalnej jest Duch Święty. On jest zasadą animującą życie chrześcijańskie w apostołe oraz źródłem mocy i jakości, które uzdalniają chrześcijanina do bycia sługą Chrystusa. Ten Duch Święty nie tylko rozdziela dary i jednoczy wszystkich, ale jako "dusza Ludu Bożego" kieruje całym apostołatem Kościoła i pobudza Go do tego, aby otworzył nowe drogi prowadzące do świata współczesnego ²⁵. Darami tego Ducha Świętego zostaje ubogacony kapłan w momencie Święceń. Dotyczą one nie tylko życia duchowego kapłana, ale również aktywności apostołskiej dla budowania Kościoła ²⁶. Biskup więc nie może ignorować działania Ducha Świętego w prezbiterach w stosunku do apostołatu. To dzięki darowi Ducha Świętego utrzymanego w Święceniach, prezbiterzy są *niezbędnymi pomocnikami i doradcami biskupa w posłudze i obowiązku nauczania, uświęcania i rządzenia Ludem Bożym* ²⁷. Chociaż prezbiterzy są niezbędnym ciałem pomocniczym i doradczym biskupa, to jednak ich wkład nie może krępować i ograniczać funkcji rządzenia biskupa w Kościele.

Według Soboru posłuszeństwo kapłańskie ma charakter duszpasterski i *nie może być realizowane inaczej, jak tylko we wspólnocie hierarchicznej. Powinność posłuszeństwa wpływa więc - jak twierdzi ojciec Rambaldi - z wewnętrznego stosunku i pozytywnego wkładu, jaki kapłan okazuje biskupowi w celu wypełnienia apostołatu. Posłuszeństwo kapłańskie nie jest żądane ani dla potwierdzenia wyższości osobowej, ani też dla wyznania osobowego poddaństwa. Jego żądanie i okazanie go rodzi się z potrzeby bycia wiernym Chrystusowi i jego Duchowi w wypełnianiu charyzmatu apostołatu i spełnienia służby, którą jest urząd kapłański* ²⁸. Kolumb Marmion powiedział, że *od kapłana jest żądane posłuszeństwo ze względu na dobro Kościoła* ²⁹ Tym dobrem jest zbawienie ludzi i chwała Boga. Na bazie tych treści można byłoby określić posłuszeństwo kapłańskie jako cnotę współpracy dla dobra wspólnego Kościoła pod zarządem biskupa i razem w jedności i uległości Duchowi Świętemu.

Nie można więc izolować biskupa czy też kapłanów od misji Kościoła albo od charyzmatu apostołskiego oraz nie można zwracać zbyt dużo uwagi na osoby jako takie, ponieważ można stracić z pola widzenia nie tylko wizję dobra wspólnego, ale również wizję charyzmatu apostołskiego, który jest jeden, choć posiadany przez wielu i w różnym stopniu.

Soborowa wizja wspólnoty Kościoła i charyzmatu apostołskiego przyczyniła się do wyakcentowania odpowiedzialności w posłuszeństwie - posłuszeństwo odpowiedzialne. Sobór wyraźnie zachęca kapłanów, aby powodowani miłością, roztropnie poszukiwali

nowych dróg dla większego dobra Kościoła i odważnie występowali ze swą inicjatywą, przedkładając jasno potrzeby trzody sobie powierzonej, zawsze będąc gotowi poddać się zdaniu tych, którzy wykonują naczelne zadanie w kierowaniu Kościołem Bożym³⁰. Biskupi zaś - kontynuuje Sobór - *niech prezbiterów uważają za swoich braci i przyjaciół; niech ich chętnie słuchają, niech zasięgają ich rady i rozmawiają z nimi o tym, co dotyczy potrzeb pracy duszpasterskiej i dobra diecezji*³¹. Zarówno posługa biskupa, jak i posłuszeństwo kapłańskie są podporządkowane i ukierunkowane na misję do spełnienia - zbawienie Ludu Bożego. Realizacja tej zbawczej misji może się w pełni dokonać tylko w dialogu; nie w dialogu-obronie, lecz w dialogu, w którym się wzajemnie słucha i ocenia odpowiednie racje ze szlachetnością i szczerością, ponieważ nikt, ani biskup, ani kapłani, nie są samowystarczalni oraz żaden z nich nie posiada wszystkich charyzmatów. Przez to nie pomniejszamy roli biskupa w kierowaniu diecezją; do niego zawsze należy ostateczna decyzja i ocena charyzmatów i posług. Ale biskup nie może nie słyszeć i przyjąć pozytywnego wkładu dla orientacji pastoralnej diecezji swoich kapłanów, którzy przez wspólnotę hierarchiczną mają swój udział w kierowaniu diecezją w porządku konsultacyjnym³². Trafna jest sugestia Locheffa, który twierdzi, że *Sobór mówi o nowej formie posłuszeństwa - posłuszeństwa w dialogu*³³. Rzeczywiście, posłuszeństwo kapłańskie według Vaticanum II jest bardziej absorbujące osobę kapłana, niż tamto w przeszłości, gdzie szczególnie należało się na posłuszne wykonanie polecenia biskupa. Również teraz pozostaje powinność posłusznej egzekucji polecenia, ale ono wymaga współpracy, która angażuje całą osobę kapłana, ponieważ idzie od studium problemów duszpasterskich do formułowania, respektując zawsze ostateczną decyzję biskupa, nowych dróg pastoralnych i ich aplikacji w życiu.

4.2.1.2. Wspólnota z kapłanami

Z uczestnictwa w jednym kapłaństwie i posłannictwie Chrystusa wpływa nie tylko relacja synowskiego posłuszeństwa kapłanów wobec biskupa oraz stosunek ojcowskiej troski biskupa wobec swoich kapłanów, lecz także relacja głębokiego braterstwa kapłańskiego³⁴. Braterstwo to swym zasięgiem winno obejmować nie tylko sferę duszpasterską i materialną życia kapłanów, ale również sferę duchową i osobistą³⁵. Duch braterstwa i jedność z biskupem czynią działalność duszpasterską bardziej wydajną, a posłuszeństwo kapłańskie przybiera postać współodpowiedzialności za Ciało Chrystusowe.

4.2.2. Wspólnota przez sakrament Chrztu

Kapłan ze wszystkimi wiernymi dzieli godność sakramentalną Chrztu. *Ze wszystkimi odrodzonymi w wodzie Chrztu prezbiterzy są braćmi wśród braci, jako członkowie jednego i tego samego Ciała Chrystusowego, którego budowanie zlecone jest wszystkim*³⁶. Sobór mówiąc to, nie pomniejsza roli kapłana, lecz pragnie podkreślić jego rolę i miejsce we wspólnocie oraz odpowiedzialność za nią. Kapłańskie posłuszeństwo przekształca się przez to w posłuszeństwo jako służbę i odpowiedzialną uległość Duchowi Świętemu, który działa w sercach wiernych.

Aby ta służba braciom była skuteczna, Sobór wysuwa sugestie, którymi winni się kierować kapłani we współpracy z wiernymi:

- *uznać i popierać godność świeckich i ich udział w posłannictwie Kościoła;*
- *badać i odkrywać różnorodne charyzmaty świeckich; z radością je uznawać i troskliwie popierać;*
- *gorliwie troszczyć się o ich życie duchowe;*
- *zachęcać i powierzać świeckim zadania w Kościele*³⁷.

Zadaniem kapłana jest kierować, koordynować i bronić dobra wspólnego i życia dok-

trynalno-moralnego wiernych, pamiętając jednocześnie, że nie ma on monopolu na Łaskę i charyzmat, lecz jest tylko pasterzem i sługą, który prowadzi ludzi mu powierzonych do dojrzałości w wierze.

5. POSŁUSZEŃSTWO KAPŁAŃSKIE JAKO CZYNNOŚĆ PROFETYCZNA W POSZUKIWANIU WOLI BOŻEJ

5.1. Uległość Duchowi Świętemu w poszukiwaniu woli Ojca

Posłuszeństwo kapłańskie nie jest tylko rzeczywistością statyczną, lecz także dynamiczną, ponieważ niezmiennie żąda wolności. Przez posłuszeństwo kapłan dobrowolnie akceptuje sposób życia w postawie nieustannego zwracania się do woli Bożej. *Posłuszeństwo pasterza dusz, odpowiedzialnego za wspólnotę, nie może być pasywne. Być posłusznym znaczy wejść chętnie i aktywnie w zamysł Boga i tego, który mówi nam w jego imieniu, aby dać swój wkład w realizację tego zamysłu. Aby wejść do królestwa Bożego - mówi Chrystus - trzeba czynić wolę Ojca niebieskiego*³⁸.

Nasuwa się pytanie, czym jest wola Boża? Święty Paweł mówi, że *Bóg oznajmił nam tajemnicę swej woli w Chrystusie, w którym mamy odkupienie* (Ef 1,7-9) i przez którego dochodzimy do poznania prawdy. W praktyce wola Boża wyraża się w *zgodności poczynañ kapłańskich z zasadami ewangelicznego posłannictwa Kościoła; w pokornej służbie wszystkim, którzy zostali powierzeni kapłanowi przez Boga w zleconym mu zadaniu oraz w licznych wydarzeniach jego życia*³⁹. W posłudze kapłańskiej więc każdy prezbiter musi dostosowywać swoją wolę do woli zbawczej Boga, który go wybrał jako kapłana swojego zbawienia i wysłał go do ludzi⁴⁰.

W ten sposób posłuszeństwo kapłańskie prezentuje się jako służba Bogu i bliźnim przez konkretną posługę ministerialną, do jakiej został wezwany kapłan. Z kolei ta służba, którą K.Rahner określił "programem życia kapłańskiego", postuluje wierność własnej rzeczywistości - rzeczywistości kapłańskiej "secundum ordinem" - i wierność powierzonej misji⁴¹. Misja ta - zbawienie wszystkich ludzi - przekracza ludzkie możliwości i zdolności. Z tego względu, sługa Chrystusa świadomy swojej ograniczności wobec powierzonego mu zadania, winien pracować w głębokiej pokorze. I tak posłuszeństwo stanowi nierozdzieloną jedność z pokorą. Z tej pokory winna rodzić się w duszy kapłana uległość Duchowi Świętemu, który *sprawuje dzieło uświęcania Ludu Bożego przez posługę słowa i sakramenty*⁴¹. Uległość Duchowi Świętemu prowadzi do zgodności na wolę Bożą.

5.2. Posłuszeństwo jako profetyczny znak wierności Chrystusowi i Kościołowi

Soborowe ujęcie posłuszeństwa kapłańskiego nie tylko akcentuje w nim wymiar duszpasterski i administracyjny, lecz przede wszystkim wymiar uświęcający i zbawczy. *Przez dobrowolne i odpowiedzialne posłuszeństwo prezbiterzy upodobniają się do Chrystusa, który wyniszczył samego siebie przyjąwszy naturę sługi ... stawiając się posłusznym aż do śmierci (Flp 2,7n)*⁴². Kapłan musi być posłuszny przede wszystkim Bogu, przylegając do Jego woli ponad wszelkie pośrednictwa. W tym sensie posłuszeństwo kapłańskie ma samą strukturę wiary; można powiedzieć, że identyfikuje się z wiarą. Tę myśl trafnie wyraził ojciec Cantalamessa mówiąc, że *posłuszeństwo zanim jest cnotą, jest darem; zanim jest powinnością, jest łaską. Ona zakorzeniona jest w sakramencie Kapłaństwa, które jest dziełem Chrystusa posłusznego. Kapłan więc, zrodzony z posłuszeństwa Chrystusa, staje się "synem posłuszeństwa" i nie może żyć duchowo, nie pozostając w posłuszeństwie, tj. w stanie trwałego i miłosnego poddania się Bogu*⁴⁴. Jest zrozumiałe, że w tym mieści się posłuszeństwo biskupowi.

Sobór wyraźnie sugeruje prezbiterom, aby *oddawali przez posłuszeństwo służbie Boga i ludzi własną wolę, przyjmując i wykonując w duchu wiary nakazy papieża, własnego biskupa*⁴⁵. Wiara nadaje aktom posłuszeństwa wymiar uświęcający i zbawczy, a z drugiej strony nie pozwala absolutyzować autorytetu biskupa, lecz mu nadaje właściwą pozycję w Kościele. Wiara sprawia również, że posłuszeństwo staje się znakiem profetycznym wierności Chrystusowi i Kościołowi, której nie da się oddzielić od Chrystusa⁴⁶. Wierność ta jest wiernością powołaniu kapłańskiemu, wiernością misji ewangelizacyjnej Kościoła, hierarchii Kościoła i wiernością Ludowi Bożemu, któremu kapłan służy.

ZAKOŃCZENIE

Posłuszeństwo kapłańskie według doktryny soborowej jest podporządkowane dobremu wspólnemu Kościoła, którym jest zbawienie dusz. Jest ono porządku pastoralnego i ministerialnego i nie jest utożsamiane z posłuszeństwem zakonnym. Kapłan nie jest uważany za zwykłego egzekutora czy doradcę biskupa, w tej mierze, że w sakramencie Kapłaństwa otrzymuje prawdziwą łaskę pastoralną, która, choć różna od tej biskupa, partycypuje rzeczywiście w charyzmacie biskupa, tj. w charyzmacie pasterza i przewodnika. Z tego względu posłuszeństwo kapłańskie nie polega tyle na pasywnym podporządkowaniu się woli biskupa, ile na aktywnym zjednoczeniu woli kapłana z wolą biskupa. Ono więc wymaga, aby biskup nie ograniczał się tylko do nakładania poleceń, czy uważania siebie za monarchę wszystkich czynności eklezjalnych, lecz aby partycypował ducha swoich kapłanów, który czyni ich prawdziwymi pasterzami wiernych powierzonych ich trosce i aby się otwierał na tchnienia Ducha Świętego, który animuje i prowadzi Kościół.

ks. Henryk Wejman

SOMMARIO

L'obbedienza sacerdotale è oggi, senza dubbio, uno dei problemi più delicati ed angosciosi. I sacerdoti di oggi hanno assoluto bisogno di chiarezza di idee e di motivazioni valide. Nello studio delineamo l'ontologia dell'obbedienza sacerdotale, cioè la natura e il carattere dell'obbedienza ed il suo valore salvifico e meritorio. Dobbiamo dire che l'obbedienza sacerdotale secondo la dottrina conciliare è ordinata al bene oggettivo della Chiesa, cioè alla salvezza delle anime che è il bene comune e massimo della comunità ecclesiale. L'obbedienza del sacerdote è essenzialmente di ordine pastorale e ministeriale e non va confusa con quella dei religiosi. Il sacerdote non è considerato un semplice esecutore o consigliere della volontà del vescovo, in quanto, in virtù della sua Ordinanza, egli riceve una vera grazia pastorale, la quale, sebbene distinta da quella del vescovo, partecipa in qualche modo realmente del carisma episcopale e cioè del carisma di pastore e di guida. L'obbedienza sacerdotale perciò non consiste tanto nella sottomissione passiva alla volontà del vescovo, quanto in una comunione attiva della volontà del sacerdote con quella del vescovo. Essa quindi esige che il vescovo non si limiti a impartire ordini, a vincolare e condizionare il suo comportamento nel rapporto con i suoi sacerdoti e a considerarsi il padrone e il sovrano di tutte le azioni ecclesiali, ma partecipi ai suoi sacerdoti quello spirito che li rende veramente pastori dei fedeli affidati alle loro cure e si apra alla voce dello Spirito Santo che anima e guida la Chiesa.

PRZYPISY

¹ DEZZA P., Obbedienza e spirito di iniziativa, w: *Seminarium* 3(1967)636.

² Por. Rdz 1,27; KDK 19.

³ KOWALCZYK S., *Podstawy światopoglądu chrześcijańskiego*, Warszawa 1979, 182.

⁴ DWR 2.

- ⁵ Por. KOWALCZYK S., dz.c., 71-85; KDK 17.
- ⁶ KDK 17.
- ⁷ KDK 5.9.13; DM 2.
- ⁸ DM 1.
- ⁹ KDK 7.
- ¹⁰ DILLENCHNEIDER C., Sacerdote e apostolo nello spirito del Vaticano II, Bologna 1967, 209.
- ¹¹ Por. LEONARDI G., Rapporti tra sacerdozio dei fedeli e ministri nel Nuovo Testamento, w: *Lateranum* 47(1981)342-343.
- ¹² KDK 18.
- ¹³ DE 2.
- ¹⁴ DK 5.
- ¹⁵ Por. KDK 28; DB 15; DK 7; KL 41.
- ¹⁶ Por. RAMBALDI G., Umiltà e ubbidienza, w: AA.VV., I sacerdoti nello spirito del Vaticano II, Torino 1968, 903n.
- ¹⁷ KDK 28; DK 2.7; DB 15.
- ¹⁸ DK 7.
- ¹⁹ "...Sublineandum enim est quod participatio de qua hic agitur non est essentialiter qualiscumque, sed in sua origine essentialiter hierarchica, i.e. subordinata. Hinc radicalis ratio oboedientiae sacerdotalis: Presbytero confertur sacerdotium ut sit cooperator subordinatus sui Episcopi"; *Textus recognitus et modi. Modus* 93, w: *akta Synodalne Soboru Ekumenicznego Watykańskiego II, t.IV, cz.VII*, 160.
- ²⁰ Por. GOFFI T., Obbedienza e autonomia personale, Milano 1967, 322; URSO P., Lo statuto giuridico dei ministri ordinati, w: *Episcopato, Presbiterato, Diaconato (Teologia e diritto canonico)*, pr.zb. pod red. Ernesto Cappellini, 148-155; CAPRIOLI M., Il decreto conciliare "Presbyterorum Ordinis", Roma 1989, 237-255; GIAQUINTA G., Decreto sul ministero e la vita sacerdotale, „Presbyterorum Ordinis”, w: *Alle sorgenti della spiritualità sacerdotale*, pr. zb. pod red. G. Giaquinta, Roma 1966, 220-228. 300-308.
- ²¹ Wspólnota hierarchiczna - określenie to wyraża odrębność wszystkich członków Mistycznego Ciała Chrystusa, które uczestniczą, każdy na swój sposób, w jedynym kapłaństwie Chrystusa i są między sobą zależne. Por. RUARO G., Vescovi, presbiteri e laici nella comunione ecclesiale, w: *Presbiter* 4 (1970) 110 n. Wspólnota braterska - określenie to wyraża ideę równości wszystkich członków Mistycznego Ciała Chrystusa wobec Boga. Sobór w ten sposób postępuje za teologią św. Pawła (1 Kor 12,12; Ef 1,2).
- ²² DILLENCHNEIDER C., dz.c., 197.
- ²³ KDK 28.
- ²⁴ DK 7.
- ²⁵ DK 22.
- ²⁶ Por. GRESHAKE G., *Essere preti*, Brescia 1984, 184n.
- ²⁷ DK 7.
- ²⁸ RAMBALDI G., Docilità allo Spirito, libertà dei figli di Dio e obbedienza dei Presbiteri secondo il decreto „Presbyterorum ordinis”, w: *Gregorianum* 48 (1967) 516.
- ²⁹ MARMION C., *Cristo, ideale sacerdote*, Milano 1959, 144n.
- ³⁰ DK 15.
- ³¹ DK 7; DB 16.
- ³² Por. GALOT J., I presbiteri collaboratori del vescovo, w: *Orientamenti Pastoralis* 2-3 (1980) 111; DEL MONTE A., *Comunione tra vescovo e presbiteri*, w: *Seminarium* 3(1979) 496.
- ³³ LOCHET L., *Autorité et obéissance dans l'Eglise d'après le Concile*, w: *Parole et Mission* 36 (1967) 85.
- ³⁴ KK 28; DK 7; DB 28.
- ³⁵ KK 28.
- ³⁶ DK 9.
- ³⁷ DK 9.
- ³⁸ PELLEGRINO M., *La falsa antinomia fra autorità e libertà*, w: *Seminarium* 31 (1979) 568.
- ³⁹ DK 14.
- ⁴⁰ Por. GIARDINI F., *L'obbedienza dei presbiteri (dottrina del Vaticano II)*, w: *Rivista di Ascetica e Mistica* 5-6 (1966) 456.

⁴¹ Por. RAHNER K., *Cristo, modello dell'obbedienza sacerdotale*, w: pr. zb. *Nuovo stile di obbedienza*, Milano 1969, 26.

⁴² DA 3.

⁴³ DK 15.

⁴⁴ CANTALAMESSA R., *L'obbedienza*, Milano 1986, 26n.

⁴⁵ DK 15.

⁴⁶ DK 14.